

Näkökulma toimintakyvyn arviointiin ja mittareiden käyttöön

Sotergo 9.6.2022 Rovaniemi
esa.barlund@turkuamk.fi

Työ- ja toimintakyky, laajat aihealueet – malleja lukuisia

Yhteisestä toimintakyvyn ”kielestä” sopiminen tärkeää

Arviointi- ja mittaamisosaaminen ei ole rakettitiedettä mutta tarvitaan kuitenkin tietämystä vahvuuksista ja heikkouksista.

Vointimittarit ovat kuuma peruna - Potilaan/asiakkaan itsensä raportoimaa laatu- tai vaikuttavuustietoa (Patient-Reported Outcome Measures, PROM).

Työkykymalleja runsaasti

- 1. lääketieteellinen malli,
- 2. työkyky yhteiskunnan tai organisaation sosiaalisena konstruktiona,
- 3. työkyvyn tasapainomalli,
- 4. psykososiaaliset mallit,
- 5. työllistyvyysperusteinen työkykymalli,
- 6. integroitu ”yksilö työyhteisössä” -malli,
- 7. ICF-malli ja muut yleiset biopsykososiaaliset mallit sekä
- 8. Työkykytalo ja muut moniulotteiset työkykymallit

Järvikoski 2018

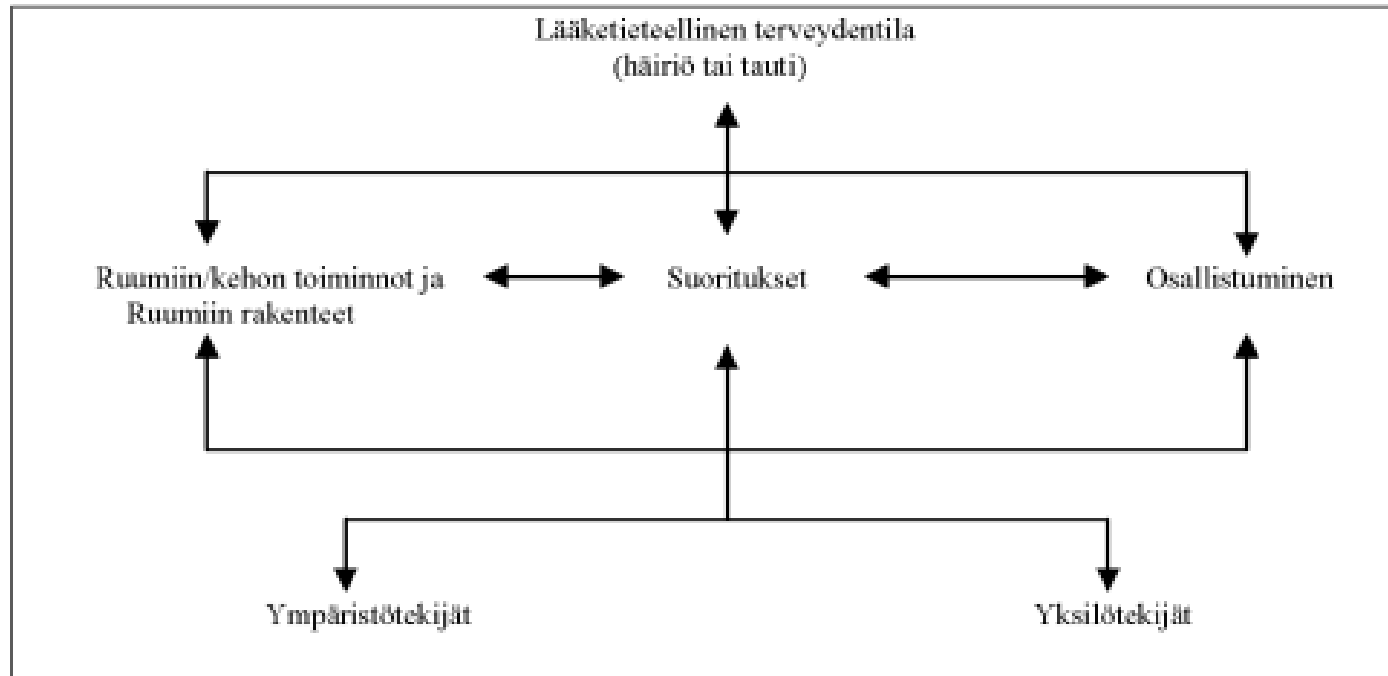
2.12.2020

Toimintakyvyn määritelmiä monia

Esimerkiksi voidaan jaotella fyysiseen, psyykkiseen, kognitiiviseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn

Melko paljon käytetään WHO:n Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitusta (ICF)

Työ- ja toimintakykytieto

- Paljon tietoa tuotetaan
- Mittaamis- ja arviointikäytännöille ei ole yhdessä sovittuja sääntöjä
- Eri hankkeissa ja projekteissa on pyritty yhdenmukaistamaan käytäntöjä
- Kansallinen Toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin (TOIMIA) asiantuntijaverkostosto (THL).
- Kansallinen PROMIS-keskus (THL) - PROMIS on sähköinen toimintakyvyn itsearviointiin tarkoitettu mittaristojärjestelmä, joka sisältää kysymyspankkeja eri aihealueilta aikuisille ja lapsille.
Anttila ym. 2018
- 2022: THL ja 9 kansallista laaturekisteriä valitsevat yhden yhteisen vointimittarin (PROM)

Väriluokka	Soveltuvuus	Selite
	Soveltuu arvioituun käyttötarkoitukseen, riittävästi tutkimustietoa	Mittarin validiteetista ja reliabiliteetista on saatavilla riittävästi tutkittua tietoa arvioidussa käyttötarkoituksessa. Psykometrisen arvion perusteella mittarilla saadaan päteviä ja toistettavia tuloksia ja se soveltuu hyvin arvioituun käyttötarkoitukseen.
	Soveltuu arvioituun käyttötarkoitukseen varauksella, jonkin verran tutkittua tietoa	Mittarin validiteetista ja reliabiliteetista saatavilla oleva tutkimustieto ei ole yhdenmukaista tai tutkittua tietoa tarvitaan lisää kyseiseen käyttötarkoitukseen. Psykometrisen arvion perusteella mittari soveltuu varauksella arvioituun käyttötarkoitukseen.
	Saattaa soveltua arvioituun käyttötarkoitukseen, ei tutkittua tietoa	Mittarin validiteetista ja reliabiliteetista ei ole tutkittua tietoa. Asiantuntija-arvion tai käyttökokemusten mukaan mittari saattaa soveltua kyseiseen käyttötarkoitukseen.
	Ei sovellu arvioituun käyttötarkoitukseen	Mittari ei sovellu arvioituun käyttötarkoitukseen psykometrisen arvioinnin perusteella.
	Ei arvioitu	Mittarin perustiedot on saatavilla, mutta psykometristä tai asiantuntija-arviointia ei ole tehty.

reliabiliteetti

muutosherkkyys

luotettavuus

ilmivaliditeetti

tulkittavuus

toistettavuus

pienin havaittava muutos

pienin merkittävä muutos

validiteetti

rakennevaliditeetti

psykometriikka

ennustevaliditeetti

Oma mielenkiintoni kohde on ollut vointimittari

**WHODAS 2.0 12-
kysymyksen,
itse-täytettävä versio**

- Turku ICF Study; Prof Mihail Saltychev & Fysiatri Katri Laimi
- psykometriikkaa tutkinut myös Katajapuu (2021)
- krooniset TULE-potilaat ja heidän toimintakykynsä itse-raportoimanaan
- miten potilaan itsensä ilmoittama arvio toimintakyvystään suhteutuu muihin vakiintuneisiin sairaus-spesifisiin mittareihin (VAS, NRS, ODI)
- miten valitut mittarit toimivat rakenteeltaan kyseisessä joukossa

WHODAS 2.0 psykometriikka

- kroonista tuki- ja liikuntaelinkipua sairastavilla yhdeksän pisteen muutos kokonaispistemäärässä kertoo todellisesta toimintakyvyn muutoksesta
- mittari ei kykene erottelemaan toisistaan ihmisiä, joilla on lieviä toimintakyvyn rajoituksia
- yli puolet mittarin osioista toimii eri tavoin miehillä ja naisilla.

Katajapuu 2021

- Lisäksi on viitteitä:
 - ettei ole yksiulotteinen mittari
 - rinnakkaiskäyttö sairaus-spesifisen mittarin kanssa suotavaa
 - rakennevaliditeetti on hyvä

Valitse oikea väline ja
pidä se kunnossa

Yhdessä on mukavampaa

Anttila H, Jeskanen J, Konttinen R ym. 2021. Työ- ja toimintakykytiedon konsepti. Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa osoitteessa:< <https://www.julkari.fi/handle/10024/143446>>.

Bärlund ET, Katajapuu NK, Paltamaa JP, Saltychev MM. Correlation between Oswestry disability index and 12-item self-administered version of World Health Organization Disability Assessment Schedule (WHODAS 2.0) in patients with chronic low back pain. Int J Rehabil Res. 2021 Jun 1;44(2):170-172

Järvikoski, Aila ym. 2018. Työkyvyn käsite ja työkykymallit kuntoutuksen tutkimuksessa ja käytännössä. Helsinki: Kela, 2018. Print.

Katajapuu, N. 2021. Psychometric properties of 12-item World Health Organization disability assessment schedule 2.0 (WHODAS 2.0) amongst people with chronic musculoskeletal pain.

Paltamaa, Jaana. WHODAS 2.0 : terveyden ja toimintarajoitteiden arvioinnin käsikirjan osat 2 & 3. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2014. Saatavilla osoitteessa:<<https://www.theseus.fi/handle/10024/85591>>.

Saltychev M, Bärlund E, Laimi K. Correlation between the pain numeric rating scale and the 12-item WHO Disability Assessment Schedule 2.0 in patients with musculoskeletal pain. *Int J Rehabil Res.* 2018 Mar;41(1):87-91.

Saltychev M, Bärlund E, Mattie R, McCormick Z, Paltamaa J, Laimi K. A study of the psychometric properties of 12-item World Health Organization Disability Assessment Schedule 2.0 in a large population of people with chronic musculoskeletal pain. *Clin Rehabil.* 2017 Feb;31(2):262-272.

TOIMIA tietokanta. Saatavilla osoitteessa: <https://thl.fi/fi/web/toimintakyky/etusivu/toimia-tietokanta>